

Наталія Олександрівна КУХАРСЬКА,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу
Одеського національного економічного університету,
kuharska.nat@gmail.com

УДК 339.564:658.8.011.1

ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Кухарська Н. О. Експортоорієнтована промислова політика: теорія та практика

Розкрито суть понять «експортоорієнтована модель промислової політики», «експортоорієнтоване виробництво». Експортоорієнтована промислова політика виправдана по відношенню до продукції обробної промисловості з високим ступенем переробки, стимулює розвиток інновацій та створення товарів, котрі зможуть конкурувати з товарами, які вироблено в інших державах.

Виявлено переваги та недоліки експортоорієнтованої моделі розвитку економіки країни. Розкрито негативні фактори при її реалізації, які пов'язано з сировинним експортом (як, наприклад, в Росії і в Україні); високою часткою імпортних комплектуючих у виробництві вітчизняного обладнання; відтоком людських і фінансових ресурсів з обробної промисловості країни; зростанням корупції у владних структурах.

Вивчено впровадження експортоорієнтованої промислової політики на прикладах таких країн, як Фінляндія, Японія, Китай. До 1992 р. Фінляндія була «країною лісорубів», де частка лісопромислової продукції в експорті становила 70%. Сьогодні 46% експорту країни складає технологічна і високотехнологічна продукція, частка товарів з високим ступенем технологічності становить 18%. Причинами зростання експорту Японії є розвиток високих технологій (продукція обробної промисловості складає 95% експорту), швидка зміна промислових моделей, здійснення державного страхування експортної торгівлі. Частка КНР, завдяки іноземним інвестиціям, стрімкої індустріалізації, будівництву та зростанню сфери технологічних послуг, в питомій вазі світової економіки зростає з 1,8 % в 1978 р. до 18 % в 2018 р. (друга економіка у світі), за обсягом експорту – 1-е місце, за обсягом імпорту – 2-е місце у світі. В XXI ст. в експортоорієнтованої моделі розвитку економіки України зберігається сировинна спрямованість та виробництво низькотехнологічної продукції (більш 74%).

Для подолання цих тенденцій розроблено пріоритетні напрямки вдосконалення державної політики регулювання розвитку експортоорієнтованих виробництв в Україні, а саме: в області державної

фінансової підтримки експортерів; підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється; сприяння просуванню товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках; розробки маркетингової стратегії в країні.

Kuharskaya, N. A. Export-oriented Industrial Policy: theory and practice

The essence of the concepts "export-oriented model of industrial policy", "export-oriented production" is disclosed. An export-oriented industrial policy is justified in relation to manufacturing products with a high degree of processing, stimulates the development of innovations and the creation of goods that can compete with goods produced in other states.

The advantages and disadvantages of the export-oriented model of the country's economic development are revealed. Disclosed negative factors in its implementation, associated with the export of raw materials (as, for example, in Russia and Ukraine); a high share of imported components in the production of domestic equipment; the outflow of human and financial resources from the manufacturing industry of the country; the growth of corruption in power structures.

The introduction of export-oriented industrial policy has been studied on the examples of such countries as Finland, Japan, China. Until 1992, Finland was a "country of loggers", where the share of timber products in exports was 70%. Today, 46% of the country's exports are technological and high-tech products, the share of goods with a high degree of manufacturability is 18%. The reasons for the growth in Japan's exports are the development of high technologies (manufacturing products account for 95% of exports), the rapid change in industrial models, and the implementation of state insurance for export trade. The share of the PRC, thanks to foreign investment, rapid industrialization, construction and growth in the sphere of technological services, in the share of the world economy increased from 1.8% in 1978 to 18% in 2018 (the second largest economy in the world), in terms of export volume 1 2nd place in terms of imports - 2nd place in the world. In the XXI century, in the export-oriented model of development of the Ukrainian economy, raw materials and the production of low-tech products remain (over 74%).

To overcome these trends, priority directions have been developed for improving the state policy of regulating the development of export-oriented industries in Ukraine, namely: in the field of state financial support for exporters; increasing the competitiveness of manufactured products; assistance in the promotion of goods in the domestic and foreign markets; developing a marketing strategy in the country.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Промисловість грає найважливішу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності, зокрема прискореного розвитку індустрії, є генератором НТП та інновацій, слугує вагомим фактором глобальної конкурентоспроможності національних економік і «драйвером» економічного зростання. Тому посилення уваги до

вдосконалення промислової політики є однією з основних тенденцій розвитку сучасного світового господарства [1].

При цьому кінцевою метою має бути конкурентоспроможність національної економіки в середньо- та довгостроковій перспективі з урахуванням безпеки держави (продовольчої безпеки, обороноздатності та інших аспектів). Саме тому вважається, що промислова політика може бути визначена як сукупність довгострокових дій держави, спрямованих на покращення галузевої структури економіки, розробку та освоєння науково-технічних досягнень і зростання обсягів експорту конкурентоспроможної продукції [10].

Розуміння проблеми зумовило зростання інтересу до неї українських вчених у посттрансформаційний період. Теоретичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світі, що глобалізується, розвитку експортоорієнтованої економіки та промислової політики країни розглядалися в наукових працях таких українських вчених як Амоша О. І. [1], Вишневський В. П. [2], Гаврилишин Б. Д. [3], Геєць В. М. [4], Гордіца К. А. [5], Липов В. В. [6], Мазур В. Л. [7], Небрат В. В. [8; 9], Палехова В. А. [10], Шевчук В. О. [11] та ін.

Проте, не дивлячись на значний вклад перелічених вчених у вирішенні завдань, присвячених розвитку експортоорієнтованої промислової політики, теоретичні та практичні аспекти вивчення даної проблематики потребують подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Ефективна промислова політика – це не тільки відродження промислового потенціалу будь-якої країни, а й передумова конкурентоспроможності економіки держави в цілому.

Промислова політика – інструмент державної стратегії розвитку народного господарства, оптимізації відносин держави з різноманітними суб'єктами господарювання, як у країні, так і за її межами, регулювання ринкових механізмів в економічно і соціально виправданих напрямках (галузевому, міжгалузевому, регіональному, у зовнішніх зв'язках).

Пріоритетні напрямки промислової політики в країні отримали назви моделей промислової політики: експортоорієнтована модель; модель імпортозаміщення; інноваційна модель [12].

Суть експортоорієнтованої моделі промислової політики полягає в заохоченні виробництв, орієнтованих на експорт своєї продукції. Основні заохочувальні заходи спрямовані на розвиток і підтримку конкурентоспроможних експортних галузей. Пріоритетним завданням вважається виробництво конкурентоспроможної продукції і вихід з неї на міжнародний ринок. Відбувається орієнтація промисловості країни на світову кон'юнктуру з метою захоплення якомога більшої частки світового ринку. Уряд проводить політику створення сприятливих умов для функціонування і розвитку експортоорієнтованих виробництв і галузей.

Експортоорієнтоване виробництво – виробництво продукції вітчизняних товаровиробників, яке здатне витіснити зі світових ринків імпортні аналоги в силу своїх переважаючих конкурентних переваг.

Розвиток експортоорієнтованого виробництва повинна забезпечувати експортоорієнтована промислова політика, яка є одним з напрямків політики зовнішньої відкритості країни.

Експортноорієнтована промислова політика стимулює розвиток інновацій та створення товарів, котрі зможуть конкурувати з товарами, які вироблено в інших державах. Дотримання цієї політики потребує виявлення пріоритетних галузей і сильних сторін, з якими можна виходити на міжнародний ринок, щоб виробництво і збут іншим країнам був вигідним та користувався попитом серед товарів країн-конкурентів. Значить, дана політика здатна допомагати у розвитку країни, а дотримання її правил не дасть економіці відставати від світових тенденцій.

Орієнтація на експорт виправдана, перш за все, по відношенню до продукції обробної промисловості з високим ступенем переробки. Серед заходів експортної політики можна назвати гарантії уряду під зовнішньоекономічні проекти, надання податкових пільг підприємствам-

експортерам, що направляють валютні кошти на реконструкцію і технічне переозброєння виробництва.

У період переходу до ринкових відносин велике значення мають перетворення і модернізація виробництва, що дозволяють скоротити випуск нерентабельної продукції і продукції, яка не відповідає вимогам ринку, та створити сприятливі умови для розвитку в країні виробництв, які можуть, при скороченні витрат виробництва, забезпечити високу якість товарів, здатних конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Особливо вигідно розвивати виробництво такої продукції, яка вимагає відносно низьких капіталовкладень.

Важливими перевагами експортоорієнтованої моделі промислової політики є включення країни в світове господарство і доступ до світових ресурсів і технологій; розвиток сильних конкурентних галузей економіки, які забезпечують розвиток інших галузей і є основними постачальниками грошових коштів до бюджету; залучення валютних коштів в країну і їх інвестування в розвиток виробництва і сфери послуг національної економіки [13].

При цьому, експортоорієнтоване виробництво є, перш за все, результатом підвищення конкурентоспроможності національних товарів.

Політика експортоорієнтованого розвитку сприяє не лише вільному руху капіталів, робочої сили, але і транснаціональному бізнесу, а також відкритій системі комунікацій. Виникає необхідність вдосконалення забезпечення експортоорієнтованих виробництв промисловості як елемента організаційного механізму державної підтримки промислового експорту [14, с. 5].

Експортна орієнтація стає неможливою за умов відставання промисловості та низького рівня конкурентоспроможності. Тому можна сказати, що для вдалої переорієнтації економічної політики необхідно виконати перелік певних умов.

В першу чергу необхідно простимулювати промислові галузі, які відстають. Це потрібно для зростання їх конкурентоспроможності і росту експортного потенціалу. В таких умовах державна політика має сформувати інноваційний розвиток, так як без інновацій випуск продукції, яка б могла конкурувати на світовому ринку, є нереальним. Це пов'язано зі стрімким розвитком науки та НТП у всіх сферах. Для вдалих результатів в області інновацій необхідно стимулювати розвиток науки та підвищувати освітній рівень громадян в країні. Це стосується не лише вищої освіти та області наукових працівників, а системи освіти в цілому, починаючи з початкової школи та дошкільного виховання дітей та формування у них свідомого відношення до навчання. Необхідність цього полягає в тому, щоб майбутні покоління розуміли наскільки важливим є розвиток та конкуренція у будь-якій сфері.

Освіченість людей та рівень кваліфікації є важливим та одним з ключових факторів високотехнологічного виробництва. Для отримання кваліфікації та гідної освіти держава має залучати кошти на розвиток освіти та науки.

Далі держава повинна створити умови для забезпечення стійкого первинного експортування і підвищення інвестиційної привабливості виробничої діяльності в обробляючих, потенційно високотехнологічних, галузях промисловості. Тоді промисловість буде в змозі самостійно розвиватися та підвищувати свою конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. За інших умов галузі не зможуть стабільно розвиватися в умовах глобальної конкуренції.

Однак експортоорієнтована економіка має немало недоліків, таких як [15]:

- 1) модель не пояснює причини виникнення спеціалізації за регіонами та його виробничої структури, хоча й відрізняє регіони за різною схильністю до споживання, імпорту та масштабами експорту, однак не пояснює значення цих змінних;

- 2) модель допускає, що ефект експортного мультиплікатора на рівні доходів однаковий поза залежністю від типу товару, який експортується; однак це не так;
- 3) вважається, що об'єм випуску можна нарощувати без зростання цін при зростанні попиту на товар, який йде на експорт, що неможливе через факторні обмеженості (відсутність робітників потрібної кваліфікації, незавантажених потужностей та ін.);
- 4) не враховуються тенденції до імпортозаміщення і переході до виробництва товарів з більшою додатковою вартістю в довгостроковій перспективі;
- 5) не враховується вплив сектора послуг на товарне виробництво, хоча розвиток та якість фінансових, маркетингових та управлінських послуг мають прямий вплив на виробництво;
- 6) відсутнє врахування міжрегіонального зворотного зв'язку (зростання імпорту в одному регіоні призводить до зростання експорту в іншому);
- 7) немає врахування монетарних факторів, в той час як ці фактори впливають на регіональне економічне зростання через ставку відсотка та його доступність.

Негативні фактори при реалізації експортоорієнтованої моделі пов'язані, в основному, з сировинним експортом, оскільки надмірна його присутність в структурі експортованої продукції загрожує привести до примітивізації структури національної промисловості; зростання корупції у владних структурах; відтоку людських і фінансових ресурсів з обробної промисловості країни, що в довгостроковому плані може привести до ослаблення конкурентоспроможності обробної промисловості країни та уповільнення темпів економічного зростання. Стагнація ж в обробній промисловості здатна привести до її відставання від світового технологічного розвитку і необхідності імпортувати нову техніку, що практично обнуляє ефект від сировинного експорту, оскільки ставить економічний розвиток країни в

залежність від іноземних виробників (що спостерігається, наприклад, в Росії і в Україні).

Крім того, існують негативні моменти і при орієнтації країни на експорт навіть промислового обладнання високого переділу, якщо у виробництві даного обладнання висока частка імпортованих комплектуючих, що веде до прив'язки ціни експортованих машин і верстатів до вартості їх імпортованих деталей, а також до можливості позаекономічного впливу країни-імпортера на підприємства, галузь та економіку країни в цілому.

Модифікація існуючих виробничих потужностей вимагає менших витрат, ніж другий основний напрямок перетворення економічної структури виробництва – створення нового виробничого потенціалу, який пов'язаний з міжнародним обміном, із закупівлями машин і устаткування. Однак, і модернізація, яка покликана зменшити витрати матеріалів, поліпшити якість і технічний дизайн виробленої продукції, також вимагає заміни застарілого обладнання на, перш за все, гнучкі виробничі системи, які легко пристосовувати до зміни профілю виробництва.

Тому політика стимулювання експорту високотехнологічної продукції, машин і обладнання повинна включати:

- звільнення від сплати митних платежів або встановлення низьких ставок імпортованих мит на ввезене обладнання, якщо аналогічне обладнання в країні не проводиться або випускається в обмежених обсягах;
- надання пільгових кредитів експортерам машинотехнічних виробів;
- державну підтримку виставкової діяльності машинобудівних підприємств.

Метою експортоорієнтованої промислової політики є підвищення ефективності та міжнародної конкурентоспроможності економіки, зміна структури експорту в бік зниження сировинної компоненти і підвищення питомої ваги продуктів обробної промисловості і послуг, розвиток інтелектуального потенціалу, поліпшення фінансового становища підприємств машинобудування і пов'язаних з ним галузей, і, в кінцевому підсумку, створення основ постіндустріальної економіки.

Успішними прикладами проведення експортоорієнтованої моделі промислової політики можуть бути такі країни, як Фінляндія, Японія, Південна Корея, Чилі, «азіатські тигри» (Малайзія, Таїланд, Сінгапур) і, в останні десятиліття, Китай.

Експорт *Фінляндії* досить сприятливо розвивається ще з 1992 року. Фінляндія має міцні позиції на ринках західноєвропейських країн. У структурі товарного експорту переважає продукція високого ступеня обробки. Зокрема, 46 % всього експорту країни складає технологічна і високотехнологічна продукція; частка товарів з високим ступенем технологічності становить 18 %. Така ефективна структура експорту Фінляндії, яка в значній ступені складається з готових товарів високого ступеня обробки, сформувалася завдяки підвищенню конкурентоспроможності національної промисловості і, відповідно, товарів, що випускаються. Ще на початку 60-х років ХХ ст. частка лісопромислової продукції в експорті становила близько 70 %, а металопромисловості – 15 %. Сьогодні ж Фінляндія є найбільшим постачальником на світовий ринок продукції електротехнічної і електронної промисловості, машин і устаткування, пластмас, виробів паперової промисловості.

Держава, в особі Міністерства Торгівлі та Промисловості, проводя політику підтримки експорту, націлена, перш за все, на створення для фінських підприємств на зовнішньому ринку гарантованих умов здійснення ділової активності, рівнозначних наявним у іноземних компаній, що діють в країнах – конкурентах. Заходи, які покликані забезпечити такі умови, спрямовані на допомогу компаніям в активізації діяльності по інтернаціоналізації, перш за все, малого та середнього бізнесу, а також компаніям, які вже здійснюють експорт своєї продукції [16, с. 50].

Японія займає третє місце в світі за розміром номінального ВВП (її обігнав Китай), перше місце – з виробництва легкових автомобілів, продукції суднобудування, роботів. Величезне перевищення експорту над імпортом – відмінна риса Японії. За кордоном Японія реалізує 10-20 % ВВП. Ряд галузей

цілком працюють на експорт (80-90 % – касові апарати, магнітофони тощо). Фізичний обсяг торгівлі Японії за 50 років збільшився в 70 разів, а темпи торгівлі випереджали темпи всієї світової торгівлі. Причини високих темпів зростання японської торгівлі криються в конкурентоспроможності її продукції (високі технології), швидкій зміні промислових моделей, відносній дешевизні робочої сили.

Основу товарної структури експорту Японії являє продукція обробної промисловості (95 % загального експорту), в тому числі: машини, обладнання та транспортні засоби зв'язку (76 %); легкові автомобілі (40 %); електроніка; вантажівки; відеомагнітофони; судна; металообробні верстати. Короткострокове фінансування відіграє основну роль в економічній політиці Японії. Також здійснюється державне страхування експортної торгівлі; експортерам надаються податкові пільги. Японські компанії встановлюють між собою господарські зв'язки, особливо субпідрядні контракти. Ці зв'язки ведуть до довгострокового співробітництва, т. к. забезпечують безперебійні поставки.

Нове, так зване, «китайське диво», як стверджує Дж. Аррігі [17], теж є сучасним проявом і результатом будівництва у Китаї соціального ринкового господарства. Успіх *Китайської Народної Республіки* багатьма дослідниками пояснюється як результат синтезу східноазійського працелюбства і добросовісності із західною промисловою динамікою, зумовленою високим рівнем нагромадження капіталу.

З початком політики реформ і відкритості в 1978 р. обсяг ВВП КНР становив усього лише 367,9 млрд. юанів, що еквівалентно 54,82 млрд. дол., а у 2018 р. ВВП (номінальний) вже досяг 82, 71 трлн. юанів, що, відповідно, еквівалентно 12,2 трлн. дол. США.

Ставши другою економікою у світі, частка КНР в питомій вазі світової економіки зростає з 1,8 % в 1978 р. до 18 % в 2018 р., і за цим показником Китай поступається лише США. Середньорічне номінальне зростання ВВП за період з 1978 по 2018 рр.. досяг 14,5 %, а з урахуванням темпів інфляції в 4,8 %,

середньорічний фактичний ріст ВВП за вказаний період становив 9,7 % (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Показники розвитку економіки Китаю за період політики реформ і відкритості [18]

Показники	Роки	
	1978	2018
Обсяг номінального ВВП	54,82 млрд.дол.	12,2 трлн.дол.
Середньорічне номінальне зростання ВВП	14,5 %	
Темпи інфляції	4,8 %	
Середньорічне фактичне зростання ВВП	9,7 %	
Рівень ВВП на душу населення	56,78 дол.	8935 дол.
Зовнішньоторговельний обсяг, у т. ч.	5,28 млрд.дол.	4,14 трлн.дол.
- обсяг експорту (1-е місце у світі)	2,50 млрд.дол.	1,86 трлн.дол.
- обсяг імпорту (2-е місце у світі)	2,78 млрд.дол.	2,29 трлн.дол.
Питома вага у світовій економіці	1,8 %	16 %

Стрімко відбувається індустріалізація в Китаї, раціоналізуються структури первинного, вторинного і третинного секторів економіки, а сфера послуг поступово займає лідируюче положення. У 2018 р. пропорції трьох секторів економіки склали, відповідно, 7,9 %, 40,5 % і 51,6 %. Зростання сфери послуг перевищив сукупний показник збільшення первинного і вторинного секторів, ставши основною силою зростання економіки Китаю.

Протягом сорока років Китай постійно дотримувався зовнішньої відкритості та шляху розвитку на базі активної інтеграції в економічну глобалізацію. На тлі серйозних бар'єрів, з якими стикається економічна глобалізація, КНР просуває двосторонню і багатосторонню торгівлю, а також розвиває інвестиції.

У квітні 2018 р. Світова Організація Торгівлі опублікувала річний торговий звіт, згідно з яким Китай продовжувала займати 1-е місце у світі з експорту товарів, з часткою в 12,8 % у світі. За обсягом імпорту продукції КНР поступається лише США і знаходиться на другому місці у світі.

Економічне зростання протягом 40 років здійснення політики реформ і відкритості, дійсно, можна назвати дивом (рис. 1.1). Як зазначає Лінь Іфу, «Таких високих темпів зростання такий тривалий час не було в історії людства» [19].

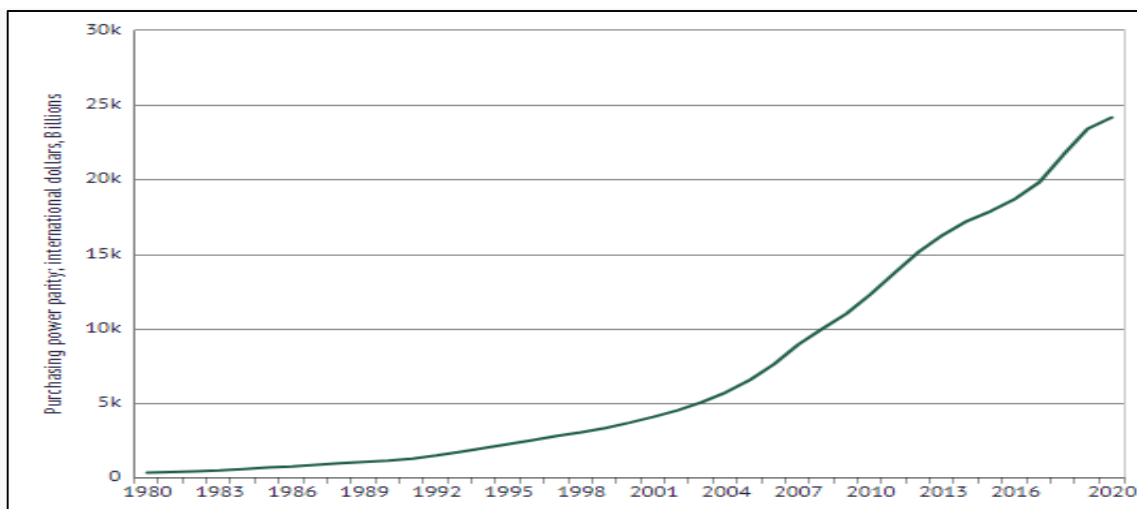

Рис. 1.1. Динаміка ВВП Китаю за паритетом купівельної спроможності (ПКС), 1980-2020 рр., млрд. дол. [20]

Однак, економічний розвиток не тільки включає в себе показники зростання економіки. Необхідно також враховувати соціальну складову реформ. У 1978 р. рівень ВВП на душу населення Китаю становив 381 юанів (56,78 дол. США) або 2/3 від ВВП на душу населення (тоді КНР була країною з низьким доходом). У 2018 р. ВВП на душу населення Китаю виріс до 59660 юанів (8935 дол.), і країна ввійшла в число країн із середнім доходом і вище. Очевидно, що економічне зростання пояснюється динамічним розвитком економіки Китаю. За роки втілення в життя політики реформ і відкритості понад 700 млн. китайців вийшли зі стану бідності.

У 2020 р., коли весь світ накрила пандемія Covid-19, КНР – єдина економіка, що показала зростання – на 2,3 % (1 кв. 2020 р. спостерігався спад на 6,8 %, 2 кв. – зростання на 3,2 %, 3 кв. – зростання на 4,9 %, 4 кв. – також зростання на 6,5 %). Для порівняння, ВВП США скоротився на 3,6 %, ЄС – на 7,4 %, ВВП світу – на 4,3 % [21]. У першому кварталі 2021 р. китайська економіка зростає на 18,3 % в порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Країнам, що розвиваються, перехід до стратегії експортної орієнтації дозволяє зняти певні обмеження, які накладаються на економічне зростання вузькістю внутрішнього ринку, відсталістю галузевих і технологічних пропорцій економіки. Однак особливістю міжнародного поділу праці є формування виробничої спеціалізації країн, що розвиваються, під визначальним впливом економічних інтересів розвинутого центру світового господарства. А цей центр потребує лише такого розвитку периферії, який відповідає потребам монополістичного капіталу в самозростанні [22, с. 46].

Експортоорієнтована модель розвитку промисловості, яка реалізується в *Україні*, позитивно впливала на національну економіку лише на початку становлення незалежності держави. В подальшому, внаслідок неефективної системи міжгалузевого перерозподілу інвестиційних ресурсів на державному рівні, поспішної приватизації стратегічних підприємств і цілих галузей промисловості, втрати державою контролю над зовнішньоекономічною діяльністю, захоплення внутрішнього ринку імпортерами продукції, яку спроможні виготовляти вітчизняні виробники, та інших причин, експортоорієнтована модель промислового розвитку України зазнала поразки [7, с. 57].

З огляду на активне включення України в міжнародний поділ праці, необхідно виділити наступні проблеми [23]:

- можливості експортувати найпростіші товари і послуги в Україні обмежені. Світовий ринок такими товарами і послугами насичений або близький до насичення;
- можливий резерв пов'язаний з розробкою нових оригінальних технологій і виробництвом оригінальних видів товарів і послуг для додаткових ніш на світовому ринку;
- можливе включення в глобальні ланцюжки доданої вартості, торгівлю «проміжними» промисловими товарами і послугами, що в даний час недооцінюється українськими виробниками. Проблема для останніх полягає в жорсткості договірних зобов'язань і якості продукції.

Однак в українському експорті продовжує зберігатися сировинна спрямованість, що породжує не лише проблему нееквівалентності зовнішньоекономічного обміну, а й проблеми, пов'язані із нестабільністю економічного розвитку. Відомо, що динаміка ВВП, торговельного балансу та бюджетних доходів в Україні залежить від коливань світогосподарської кон'юнктури та жорсткої цінової боротьби на зовнішніх ринках у низько- та середньотехнологічних секторах. У структурі українського експорту (2/3 загального об'єму) домінують так звані «чутливі товари», ціни на які характеризуються високою нестабільністю: в експортних поставках традиційно домінують продукція сільського господарства та харчової промисловості (46 %), неблагородні метали та металопродукція (19,4 %), мінеральні продукти (8,7 %). І навіть у цих галузях переважає продукція низької стадії переробки. Наприклад, у чорній металургії частка такої продукції (напівфабрикати заліза та нелегованої сталі, руда, шлаки, скляби, брухт) становить більше 40 %.

Саме на цій основі не тільки розвинені, але і багато країн, що розвиваються, нарощують експорт своєї готової продукції (так, у ЄС на частку промисловості, яка виробляє близько 15 % ВВП, припадає 65 % витрат на НДДКР і майже 50 % – на інновації [24]), тоді як частка природної сировини і продовольства, незважаючи на зростаючі обсяги їх постачання, неухильно знижується, т. к. збитковість «сировинної моделі» та її низька рентабельність унеможливають прибутковість і всієї національної економіки.

Таким чином, модель розвитку промисловості, спеціалізованої на експорті низькотехнологічної та сировинної продукції, слід визнати безперспективною.

З метою вдосконалення державної політики регулювання розвитку експортоорієнтованих виробництв, нами виділені наступні пріоритетні напрямки:

1. Розробка механізму державної фінансової підтримки експортерів.

Такий механізм міг би включати в себе наступні заходи:

а) надання гарантій експортерам під залучення уповноваженими банками кредитних ресурсів для забезпечення обіговими коштами експортні контракти підприємств і організацій;

б) пільгове кредитування експорту продукції високого ступеня обробки (надання державних кредитів підприємствам і організаціям для фінансування високоефективних, орієнтованих на експорт інвестиційних проектів та експортних контрактів);

в) хеджування експортних кредитів для забезпечення експортерів від комерційних (банківських) ризиків;

г) фінансування організаційних та спеціальних заходів стимулювання експорту (створення і обслуговування системи зовнішньоторговельної інформації, експертний супровід експортерів);

д) надання державної фінансової підтримки на терміновій і зворотній основі високоефективним експортоорієнтованим проектам.

2. Розробка механізму підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, який включає в себе:

а) сприяння розвитку стандартизації та сертифікації промислової продукції і підвищення якості систем управління виробництвом;

б) сприяння активізації інноваційної діяльності:

- підвищення інноваційного потенціалу території шляхом активізації наявних у них науково-технічних і освітніх ресурсів;

- створення сприятливих умов для приватних капіталовкладень в сферу НДДКР і освоєння нових технологій;

в) державна підтримка лізингової діяльності з метою освоєння високотехнологічних виробництв.

3. Розробка механізму сприяння просуванню товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках, які включають такі основні напрями:

а) вдосконалення системи фінансування та інформаційного забезпечення виставково-ярмаркової діяльності підприємств і організацій;

б) сприяння розширенню експортних можливостей підприємств через організацію поставок по субконтрактам із зарубіжними фірмами;

в) сприяння транспортному забезпеченню експортних перевезень;

г) розвиток взаємодії з торговими представництвами інших країн.

4. Вироблення маркетингової стратегії в країні забезпечить ефективність розвитку товарного виробництва, формування ресурсів для вирішення соціальних завдань. Основним результатом маркетингової стратегії є вироблення товарної спеціалізації підприємства, яка досягається на основі вивчення порівняльної ефективності товаропотоків і пропозицій щодо:

а) максимізації ефективного вивезення продукції товаровиробників в інші регіони, стимулювання участі в конкурсах на виконання державного замовлення;

б) максимізації експорту товарів;

в) розвитку імпортозамінних виробництв конкурентоспроможної продукції, максимізації внутрішнього споживання продукції регіональних товаровиробників, в т. ч. створення замкнутих технологічних ланцюжків;

г) впливу на скорочення ввезення промислової продукції з інших країн і регіонів, розробці економічно доцільних шляхів задоволення потреб в ній.

Висновки. На даний момент державна політика регулювання внутрішніх і зовнішніх товарних ринків повинна будуватися на максимальному залученні в господарський обіг конкурентної частини наявних виробничих потужностей, обладнання, в поєднанні зі стимулюванням внутрішнього попиту, з чіткою програмою державного регулювання ступеня відкритості національного ринку.

Основні економічні результати експортоорієнтованої промислової політики повинні полягати у виробленні такої структури виробництва, яка оптимально враховувала б задоволення внутрішніх потреб, вивезення (експорт) і скорочення ввезення (імпорту), орієнтувалася б на майбутній попит.

Список використаних джерел

1. *Амоша, О. І., Вишневецький, В. П., Збаразська, Л. О.* та ін. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук. аналіт. доп. [Текст] / [за ред. В. П. Вишневецького]. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2014. – 200 с.
2. *Вишневецький, В. П.* Промислова політика: теоретичний аспект [Текст] // Економіка промисловості. – 2012. – № 2. – С. 4–15.
3. *Гаврилишин, Б.* Національна ідея, утопія чи реальна можливість / Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство [Текст] / [за ред. Ю. В. Полунєєва] / Рада конкурентоспроможності України. – К. : ЛАТ&К, 2006. – С. 26–35.
4. Реконструктивний розвиток: економічна ефективність і соціальна справедливість : моногр. зб. ; [за ред. В. М. Гейця, А. А. Гриценка]. – К. : Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. URL : <http://ief.org.ua/docs/scc/2.pdf>.
5. *Гордіца, К. А.* Державна політика стимулювання експорту: історичний досвід кінця XIX – початку XX ст. [Текст] // Український соціум. – 2016. – № 1. – С. 102–113.
6. *Липов, В. В.* Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації // Економіка України. – 2018. - №4. – С. 3-17. URL : http://economyukr.org.ua/docs/EU_18_04_003_ru.pdf.
7. *Мазур, В. Л.* Проблеми промислової політики в Україні // Економіка України. – 2019. – №12. – С. 47-60. URL : http://economyukr.org.ua/docs/EU_16_12_047_uk.pdf.
8. *Небрат, В. В.* Історичний вимір трендів зовнішньоекономічної політики // Економіка України. – 2017. - №5-6. – С. 151-169. URL : http://economyukr.org.ua/docs/EU_17_05_151_uk.pdf.
9. *Небрат, В. В., Супрун, Н. А.* та ін. Еволюція ринкових інститутів в Україні : моногр. – У 2 ч. [Текст] / [за ред. В. В. Небрат, Н. А. Супрун та ін.]. – К. : Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2012. – Ч. 1. – 332 с.; Ч. 2. – 460 с.

10. *Палехова, В. А.* Промислова політика: теоретичний аспект та уроки іноземного досвіду // Ефективна економіка. – 2009. – № 5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2021>.
11. *Шевчук, В. О., Черкас, В. І.* Вплив структури зовнішньої торгівлі України на економічне зростання в контексті залучення до глобальних ланцюгів вартості // Економіка України. – 2019. – №2. – С. 22-36. URL : http://economyukr.org.ua/docs/EU_19_02_022_uk.pdf.
12. *Глухова В. І., Струпинська Ю. В., Циган К. А.* Обґрунтування необхідності здійснення експортної діяльності підприємствами України // Актуальні проблеми та перспективи розвитку національного господарства в умовах глобальної нестабільності: Міжнародний форум, 02-03 грудня 2019 р. – Кременчук, 2019. – С. 28-29. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36933/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BC%D1%83%202-3%20%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BD%D1%8F%202019%20%D1%80..pdf>
13. *Кухарська Н. О.* Перспективи розвитку імпортозамінюючих виробництв в регіоні (на прикладі Одеської області). URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4655/4/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%96%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8E%D1%8E%D1%87%D0%B8%D1%85%20%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%20%D0%B2%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96.pdf>
14. *Филипенко, А., Шнырков, А.* Новый этап внешнеэкономических связей Украины [Текст] // Экономика Украины. – 2005. – №1. – С. 12-23.

15. *Попова, Д. А.* Экспортно-ориентированная политика как инструмент управления развитием промышленного // Научная электронная библиотека «Киберленинка». URL : <https://cyberleninka.ru/article/v/eksportno-orientirovannaya-politika-kak-instrument-upravleniya-razvitiem-promyshlennogo-sektora>.
16. *Гога В.* Экспортоорієнтована економіка: теоретичні аспекти та політика втілення : автореф. кваліфік. роботи ... ступеня магістра : 051 «Економіка». Одеса, 2018. 21 с. URL : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7865/2/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>.
17. *Експортоорієнтована модель розвитку.* URL : http://ni.biz.ua/10/10_14/10_144445_eksportoorientirovannaya-model-razvitiya.html
18. Стимулирование экспортной деятельности в зарубежных странах и практика поддержки экспорта в России [Текст] / [С. В. Приходько, Н. П. Воловик, Р. М. Энтов, А. Б. Золаторева, П. А. Кадочников]. – Москва : Институт Экономики Переходного Периода, 2007. – 159 с.
19. *Арриги, Дж.* Адам Смит в Пекине. Что получил в наследство XXI век [Текст] / [пер. с англ. Т. Менской]. – М. : Институт общественного проектирования, 2009. – 456 с.
20. *Чжан Ч., Го Ф., Шу Б.* Реформа и открытость - это новая великая революция [Текст] // Освободительная армия Daily. – 2007. – №12. – С. 27.
21. *Кухарская Н. А.* Концепция «Один пояс, один путь» (OBOR): предпосылки и реалии [Текст] // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2021. – № 1. – С. 60-66.
22. *Ли В.* Социальная история Китайской Народной Республики [Текст] / Изво «Современный Китай». – Пекин, 2016. – 34 с.
23. Показатели Китая // КНОЕМА. URL : <http://surl.li/qfxd>.
24. Рост ВВП Китая в 2020 году стал минимальным за 45 лет. URL : <https://www.rbc.ru/economics/18/01/2021/600503c09a79470549f19781>.

25. *Пузанов, І. І.* Вплив експортоорієнтованої та імпортозамінної стратегії на характер і напрями економічного зростання [Текст] // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2014. – № 1. – С. 44-55.
26. *Кухарская, Н. А.* Государственная политика регулирования развития экспортоориентированных и импортозамещающих производств [Текст] // Экономика промышленности. – 2007. – №1(36). – С.171-177.
27. *Харзішвілі, Ю. М., Лященко, В. І.* Проблеми оцінки та інтегральні індекси сталого розвитку промисловості України з позицій економічної безпеки // Економіка України. – 2017. - №2. – С. 3-23. URL : http://economyukr.org.ua/docs/EU_17_02_003_uk.pdf.